

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

TÜRKİYE’DE HPV VE AŞISINA İLİŞKİN BİLGİ, TUTUM VE DAVRANIŞLAR: SİSTEMATİK BİR DERLEME

KNOWLEDGE, ATTITUDES, AND BEHAVIORS REGARDING HPV AND ITS VACCINE IN TURKEY: A SYSTEMATIC REVIEW

Öğr. Gör. Sıddıka ÇAM¹
Doktorant Merve TAVUKCU²

ÖZET

Human Papilloma Virüs (HPV), özellikle serviks kanseri gibi ciddi hastalıklara yol açması nedeniyle küresel sağlık açısından önemli bir halk sağlığı sorunudur. HPV enfeksiyonuna yönelik kesin tedavi olmamakla birlikte, aşılama ve tarama programları ile hastalık önemli ölçüde önlenabilmektedir. Türkiye’de 2019-2024 yılları arasında HPV enfeksiyonu ile HPV aşısına ilişkin bilgi, tutum ve davranışları inceleyen çalışmaların değerlendirilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Web of Science, PubMed, TR Dizin, Scopus, EBSCOhost ve YÖK Tez Merkezi veri tabanlarında yapılan kapsamlı literatür taraması sonucunda toplam 425 çalışma elde edilmiştir. Belirlenen kriterler doğrultusunda 18 araştırma değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın bulguları, özellikle gençler, kadınlar ve ebeveynler arasında HPV hakkında farkındalık ve bilgi düzeyinin genel olarak düşük olduğunu, aşılanma oranlarının ise istenilen seviyenin oldukça altında kaldığını göstermektedir. Ayrıca, HPV’ye dair farkındalık ve bilgi eksikliğinin, aşılama uygulamalarına yönelik olumsuz tutumlar ve düşük aşılanma oranları ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Sosyoekonomik engeller, toplumsal önyargılar ve aşının ulusal bağışıklama programında yer almaması aşılanma kararlarını olumsuz etkileyen başlıca faktörler arasında yer almıştır. Sonuç olarak, HPV farkındalığını artırmak, bilgi düzeyini yükseltmek, aşı kabulünü teşvik etmek ve aşı ile tarama programlarının yaygınlaştırılması amacıyla halk sağlığı politikaları geliştirilerek çok yönlü müdahale stratejileri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: HPV, HPV Aşısı, Bilgi, Tutum ve Davranış, Sistematiik Derleme.

ABSTRACT

Human Papilloma Virus (HPV) is a significant public health issue worldwide, particularly due to its role in causing serious diseases such as cervical cancer. Although there is no definitive treatment for HPV infection, the disease can be largely prevented through vaccination and screening programs. The aim of this study is to evaluate research conducted in Turkey between 2019 and 2024 regarding knowledge, attitudes, and behaviors related to HPV infection and HPV vaccination. A comprehensive literature review was conducted across databases including Web of Science, PubMed, TR Dizin, Scopus, EBSCOhost, and the YÖK Thesis Center, yielding a total of 425 studies. Based on predetermined criteria, 18 studies were selected for evaluation. Findings indicate that awareness and knowledge about HPV are generally low, particularly among youth, women, and parents, while vaccination rates remain significantly below the desired level. Furthermore, a lack of awareness and knowledge about HPV was found to be associated with negative attitudes toward vaccination and low vaccination rates. Socioeconomic barriers, societal prejudices, and the exclusion of the vaccine from the national immunization program were identified as major factors adversely affecting vaccination decisions. In conclusion, to increase HPV awareness,

* Bu araştırma, 17-19 Ekim 2024 tarihleri arasında Bandırma’da düzenlenen 7. Uluslararası 17. Ulusal Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Programı, sddkacam@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0200-3526

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, merve.tavukcu@outlook.com, ORCID: 0000-0003-4716-3061

improve knowledge levels, promote vaccine acceptance, and expand vaccination and screening programs, it is recommended that public health policies develop multifaceted intervention strategies.

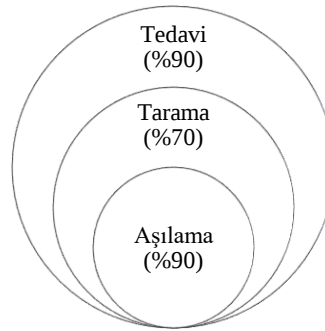
Keywords: HPV, HPV Vaccine, Knowledge, Attitude and Behavior, Systematic Review.

1. GİRİŞ

Human Papilloma Virüs (HPV), toplum sağlığını tehdit eden önemli bir enfeksiyon etkenidir. Küresel düzeyde HPV'nin neden olduğu serviks (rahim ağzı) kanseri, kadınlar arasında en sık görülen dördüncü kanser türüdür. 2022 yılında serviks kanseri nedeniyle yaklaşık 350.000 ölüm meydana gelmiş olup, bu ölümlerin %94'ü düşük ve orta gelirli ülkelerde gerçekleşmiştir (World Health Organization [WHO], 2025a). Türkiye'de ise 2019 yılı verilerine göre serviks kanseri, kadınlarda en sık görülen kanser türleri arasında %2,6 oranıyla sekizinci sırada yer almaktadır (Sağlık Bakanlığı [SB], 2025a). Nitekim günümüzde HPV enfeksiyonuna yönelik kesin bir tedavi yöntemi bulunmamaktadır (WHO, 2025a).

HPV için geliştirilen aşı ve tarama programları sayesinde, serviks kanserinin ortadan kaldırılmasına yönelik önemli bir fırsat doğmuştur (Malagón et al., 2024). Bu fırsatın etkin bir şekilde değerlendirilebilmesi, bireylerin söz konusu hizmetlere erişimini sağlayan sosyal ve sağlık politikalarıyla doğrudan ilişkilidir. HPV aşısı ve tarama programlarına erişimde, ülkelerin bu politikaları nasıl tasarladığı kritik bir rol oynamaktadır. HPV enfeksiyonlarının ve ilişkili hastalıkların önlenmesi; sağlık hizmetlerinin varlığı (örneğin, sağlık eğitimi, aşıya erişim, sağlık personeli), fiziksel erişim (konum ve mesafe) ve sağlık güvencesi gibi sosyal belirleyicilerle yakından bağlantılıdır. Bu bağlamda Dünya Sağlık Örgütü, 2030 yılına kadar servikal kanseri ortadan kaldırmayı hedefleyen küresel bir girişim olan *Cervical Cancer Elimination Initiative*'i başlatmıştır. Şekil 1'de bu girişimin serviks kanserini önlemeye yönelik temel bileşenleri gösterilmektedir.

Şekil 1. Serviks Kanserini Önleme Girişiminin Unsurları

Kaynak: WHO, 2025b.

Şekil 1'e göre bu girişimin başarılı olabilmesi için servikal kanser insidansının tüm ülkelerde 100.000 kişide 4'ün altına düşürülmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için, kız çocuklarının %90'ına 15 yaşına kadar HPV aşısı uygulanmalıdır. Kadınların %70'inin ise 35 yaşına kadar yüksek duyarlılığa sahip bir test ile taranması ve 45 yaşına kadar bu taramanın tekrarlanması gerekmektedir. Ayrıca, kanser gelişmeden önce lezyon saptanan kadınların %90'ının tedavi edilmesi ve invaziv kanser tanısı alan kadınların %90'ının uygun şekilde yönetilmesi gerektiği belirtilmektedir (WHO, 2025b).

Bu sebeple aşı ve tarama programları, hastalıkların önlenmesinde etkili ve maliyet açısından uygun araçlardır. HPV aşısı, 15 yaşından önce aşılanmaya başlayan bireyler için iki doz, 15-26 yaş aralığındaki gençler ve bağışıklık sistemi baskılanmış bireyler için ise üç doz olarak

önerilmektedir (Centers for Disease Control and Prevention, 2025). Ancak sağlık hizmetlerinin yüksek maliyeti nedeniyle üç dozun tamamının uygulanması her zaman mümkün olamamaktadır. Bu güçlükleri aşmak adına tek dozluk aşı stratejisinin yaygınlaştırılması, aşıya erişimin artırılması açısından etkili bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Mercuri et al., 2024).

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, serviks kanseri tarama programı kapsamında, 30–65 yaş arası kadınlara beş yılda bir HPV-DNA testi uygulanabilmektedir (SB, 2025a). Oysa 2022 yılı verileri, 15 yaş ve üzerindeki kadınların yalnızca %6,1’inin son 3–5 yıl içinde smear testi yaptırdığını, %64,4’ünün ise yaşamı boyunca hiç smear testi yaptırmadığını ortaya koymaktadır (Bora Başara vd., 2025, ss. 46–53).

Benzer şekilde, Türkiye’de 1992’den beri devam eden servikal smear ile fırsatçı (oportünistik) taramada hedeflenen %70 kapsama oranına ulaşılammış, sadece kadın nüfusunun %20’si taranabilmiştir (SB, 2021). Bu durumun nedenleri arasında kadınların Pap smear testini ertelemesi, yetersiz eğitimi, düşük farkındalığı, hastalık algısı ile psikososyal ve demografik faktörler yer almaktadır (Öztürk ve Gürsoy, 2019).

Bununla birlikte 2023 yılında toplumun %53,9’u hâlâ yetersiz ya da sınırlı sağlık okuryazarlığı seviyesine sahiptir (SB, 2024, s. 48). Bu durum, HPV’ye dair bilgi düzeyinin artmasını ve tutumların gelişmesini engelleyerek bireylerin harekete geçmesini geciktirebilmektedir. Ek olarak, aşının dünya çapında henüz yeni olması (Koc et al., 2023), ebeveynler tarafından kabul görme gerekliliği (Böyük ve Bilgin, 2023) ve HPV aşılarının ulusal bağışıklama programında yer almaması nedeniyle maliyetinin yüksek olması (Taşar vd., 2021, s. 22), aşıya erişimi zorlaştırmaktadır. Öte yandan, günümüzde artan aşı karşıtı kampanyalar da aşı kabulünü güçleştirerek tereddütlere yol açabilmektedir. Son olarak, toplumdaki önyargılar ile kültürel ve dini faktörler de aşılması gereken önemli engeller olarak öne çıkmaktadır (Dal et al., 2024).

Bu bağlamda önemli bir gelişme, Sağlık Bakanı Prof. Dr. Kemal Memişoğlu’nun 12 Haziran 2025 tarihinde yaptığı açıklamayla yaşanmıştır. Bakan Memişoğlu, *“HPV’nin özellikle rahim kanseri yapma riski olan iki suşu var. 2025’in sonunda bunlarla ilgili aşı programımızı başlatacağız. 13 yaşından itibaren tüm çocuklarımıza, 15 yaş üzeri tüm vatandaşlarımıza HPV aşısını yapabilir hâle geleceğiz”* ifadeleriyle HPV aşısının Genişletilmiş Bağışıklama Programı’na dahil edileceğini belirtmiştir (SB, 2025b). Ancak aşının programa dahil edilmesi tek başına yeterli değildir. Toplumun aşıya ilişkin tutum ve davranışlarını olumlu yönde değiştirebilmek için HPV’ye dair bilgi düzeyi ile mevcut tutum ve davranışların kapsamlı şekilde ortaya konulması büyük önem taşımaktadır.

Son yıllarda Türkiye’de HPV konusunda yapılan araştırmalarda artış gözlemlenmekle birlikte ulusal literatürde bu çalışmaları sistematik biçimde derleyen yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır (Özdemir vd., 2020). HPV’ye ilişkin bilgi düzeyi ile aşıya yönelik tutum ve davranışların incelenmesi, sağlık politikalarının geliştirilmesi ve halk sağlığı uygulamalarının yönlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede HPV’ye ilişkin bilgi, tutum ve davranışları ele alan araştırmaların sistematik biçimde taranması amaçlanmaktadır. Elde edilecek bulguların; güncel ve genellenebilir çalışmaları içermesi, somut politika önerileri sunması ve kapsamlı çıkarımlar üretmesi yoluyla ulusal literatüre ve sağlık politikalarına anlamlı katkılar sağlaması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

HPV konusuyla ilgili 01.01.2019 - 03.08.2024 tarihleri arasında Web of Science, PubMed, TR Dizin, Scopus, EBSCOhost ve YÖK Tez Merkezi veritabanları taranmış ve toplam 425

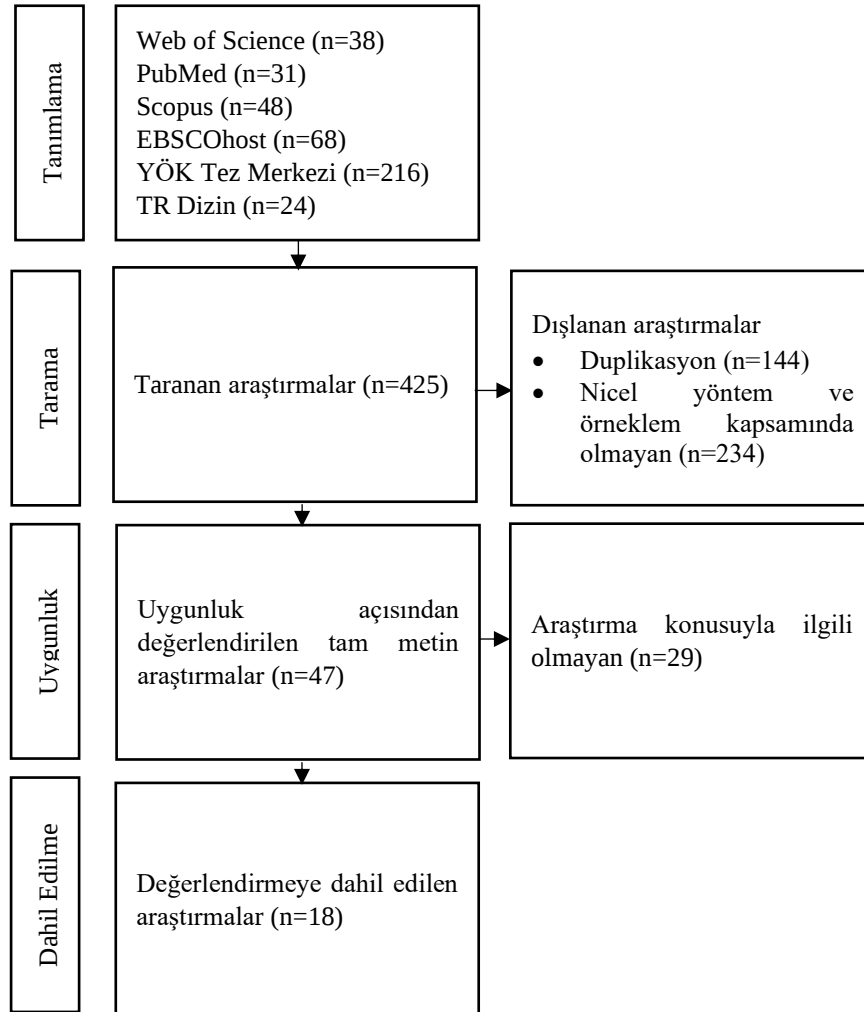
çalışmaya erişilmiştir. Çalışmanın sistematik derleme protokolü, PROSPERO uluslararası kayıt sistemine 1061182 numarası ile kaydedilmiştir. Literatür taraması ve PRISMA Akış Diyagramı ile ilgili bilgiler aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 1. Araştırmanın Tarama Stratejisine Dair Bilgiler

Tarama Stratejisi	
Anahtar kelimeler	“Türkiye” VE “HPV” VE “farkındalık”, “bilgi”, “tutum”, “davranış” “Turkey” AND “HPV” AND “awareness”, “knowledge”, “attitudes”, “behavior”
Zaman aralığı	2019-2024
Dil	Türkçe, İngilizce
Dahil edilme kriterleri	- Araştırmanın 01.01.2019-03.08.2024 tarihleri arasında yayınlanmış olması - Tam metnine erişimin olması - Araştırma makalesi örnekleminin en az 384 örneklem içermesi (Sekaran ve Bougie, 2016; akt. Orhan vd., 2023)
Dışlama kriterleri	- Türkçe ve İngilizce dillerinin dışında yayınlanmış olması - Tam metnine erişimin olmaması - Bir araştırma makalesi örnekleminin en az 384 örnek içermemesi

Araştırma, belirli bir tarih aralığında yayımlanmış, yalnızca Türkçe ve İngilizce dillerindeki, tam metnine erişilebilen ve en az 384 örneklem içeren çalışmalarla sınırlandırılmıştır. Bu kriterler aynı zamanda araştırmanın sınırlılıklarını da oluşturmaktadır.

Şekil 2. PRISMA Akış Diyagramı

Araştırmalar, aşağıdaki altı kriter³ üzerinden değerlendirilmiştir (Kmet vd., 2004, s. 4):

- Araştırma sorusu açıkça tanımlanmış mı?
- Çalışma tasarımı uygun mu?
- Örneklem seçimi uygun ve tanımlanmış mı?
- Veri toplama yöntemleri geçerli ve güvenilir mi?
- İstatistiksel analiz uygun mu?
- Sonuçlar bulgularla tutarlı bir şekilde yorumlanmış mı?

Her bir kriter, “2 puan=Kriter tamamen karşılanmış”, “1 puan=Kısmen karşılanmış” ve “0 puan=Hiç karşılanmamış” şeklinde puanlandırılmıştır.

3. BULGULAR

Dahil edilen araştırmanın yürütüldüğü şehir, örneklem büyüklüğü, amacı ve kalite değeri Tablo 2’deki gibidir:

Tablo 2. Türkiye’de HPV ve Aşılarına Dair Bilgi, Tutum ve Davranışlarla İlgili Araştırmalar

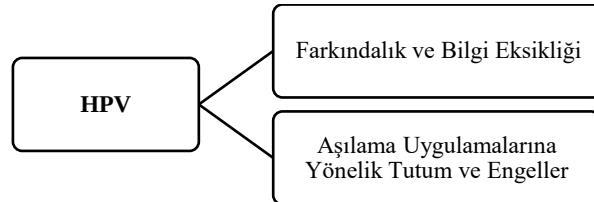
Nu	Yazarlar	Şehir	Örneklem	Araştırmanın Amacı	Kalite Puanı
1	Şerifoğlu (2020)	Karabük	Öğrenci n=1.064	Üniversite öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HPV ve HPV aşıları hakkında bilgi düzeylerini değerlendirmek.	7
2	Çelik & İncesoy Özdemir (2021)	Ankara	Ebeveyn n=1.000	9-18 yaş aralığındaki çocuğa sahip olan ebeveynlerin HPV enfeksiyonu ve aşısı hakkında bilgi düzeyi, tutum ve davranışlarını belirlemek.	8
3	Tursun vd. (2021)	Ankara & Kırıkkale	Ebeveyn n=552	Ebeveynlerin HPV aşısı hakkındaki bilgi, görüş ve aşılama kararlarını etkileyen faktörleri belirlemek.	8
4	Yılmaz vd. (2021)	Türkiye Geneli	Kadın n=533	Genç kadınların HPV ve HPV aşısına ilişkin bilgi ve tutumlarını belirlemek.	8
5	Özdemir vd. (2021)	Sakarya	Öğrenci n=618	Üniversite öğrencilerinin HPV hakkında bilgi düzeylerini belirlemek.	8
6	Kılıçaslan vd. (2021)	-	Ebeveyn (Kadın) n=1.023	Annelerin HPV enfeksiyonu, rahim ağzı kanseri ile ilişkisi ve HPV aşısı açısından bilgi, farkındalık, tutum ve davranışlarını araştırmak.	8
7	Alper Yıldız (2021)	Antalya	Öğrenci n=1.117	Üniversite öğrencilerinin HPV ve HPV aşısı hakkındaki bilgi düzeylerini, tutumlarını belirlemek.	7
8	Yurtçu vd. (2022)	Karabük	Kadın n=500	15-49 yaş arası kadınlarda rahim ağzı kanseri ve HPV enfeksiyonu farkındalığı ile HPV aşısına yönelik tutum arasındaki ilişkiyi belirlemek.	10
9	Türker & Çatak (2022)	Kars	Kadın n=380	Jinekoloji polikliniklerine başvuran kadınların HPV aşısı hakkındaki bilgi düzeylerini değerlendirmektir.	8

³Bu çalışmada, Kmet ve diğerleri (2004) tarafından önerilen 14 nicel kalite değerlendirme kriteri arasından, sistematik derleme kapsamında yer alan tanımlayıcı araştırmaların yapısına en uygun olan altı kriter seçilmiştir.

10	Berk (2022)	Ankara	Ebeveyn n=394	0-18 yaş arası kız çocuğu olan ebeveynlerin HPV ve HPV aşısı hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarını incelemek.	8
11	Yalçın Gürsoy & Sağtaş (2023)	Türkiye Geneli	Erkek Öğrenci n=1.723	Türkiye'deki erkek üniversite öğrencileri arasında HPV aşı oranlarını, engelleri ve bazı ilgili demografik ve kişisel faktörleri belirlemek.	8
12	Varer Akpınar & Alanya Tosun (2023)	Giresun	Öğrenci n=824	Öğrencilerin HPV ile ilgili bilgi düzeylerini değerlendirmek, aşılama isteğini değerlendirmek ve HPV ile ilgili bilgiyle ilişkili faktörleri belirlemek.	10
13	Ergün (2023)	-	Öğrenci n=824	Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin HPV enfeksiyonu ve aşısı hakkındaki bilgi düzeylerini ve sağlık inançlarını belirlemek, bunları bireysel özellikler açısından karşılaştırmak ve HPV enfeksiyonu/aşısına ilişkin bilgileri ile sağlık inançları arasındaki ilişkiyi incelemektir.	12
14	Mete vd. (2023)	Doğu Akdeniz Bölgesi	Kadın n=401	15-49 yaş aralığındaki kadınlar arasında HPV aşısı uygulamasının yaygınlığını ve aşılama engellerini belirlemeyi amaçlamıştır.	9
15	Torlak (2023)	İstanbul	Öğrenci n=802	Üniversite öğrencilerinin HPV ve HPV aşısına yönelik bilgi düzeylerini belirlemek.	10
16	Cindoruk (2023)	Karabük	Öğrenci n=805	Tıp Fakültesi öğrencilerinin HPV hakkındaki bilgi düzeyi, tutum ve davranışlarını değerlendirmek.	8
17	Güler (2023)	Türkiye Geneli	Yetişkin Kadın n= 443	Kadınların HPV, HPV aşısı ve tarama testi hakkında bilgi, tutum ve uygulamalarının değerlendirmek.	10
18	Altun (2023)	Hatay	Yetişkin Kadın n= 418	18-70 yaş arası kadınların serviks kanseri ve HPV aşısı hakkında bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin incelemek.	10

Tablo 2'ye göre çalışmalar, Türkiye'nin çeşitli il ve bölgelerinde gerçekleştirilmiştir. Örneklem gruplarında üniversite öğrencileri, genç ve yetişkin yaş grubundaki kadınlar ile ebeveynlerin yer aldığı görülmektedir. Araştırmaların kalite puanı ortalaması 8,72 olarak belirlenmiştir. HPV'ye ilişkin bilgi düzeyi, tutum ve davranışlara dair bulgular ise iki temaya halinde sınıflandırılmıştır:

Şekil 3. HPV: Bilgi ve Aşı Yaklaşımı

3.1. Farkındalık ve Bilgi Eksikliği

Şerifoğlu'na (2020) göre, öğrencilerin %85,9'unun HPV hakkındaki bilgi düzeyi düşüktür ve kadın ile erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Katılımcıların yalnızca %14,1'i HPV hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiş, bu bilginin büyük ölçüde internet aracılığıyla edinildiği tespit edilmiştir.

Yılmaz ve arkadaşları (2021), öğrencilerin yarısının HPV hakkında bilgi düzeyinin düşük olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %57'si HPV'nin ne olduğunu bildiklerini ifade ederken, %78'i kendilerini HPV riski altında görmediklerini aktarmıştır.

Alper Yıldız'a (2021) göre, HPV'yi duyanların oranı %76, HPV testini duymayanların oranı %59,5, HPV aşısını hiç duymayanların oranı ise %57,5'tir. Öğrenciler, HPV'ye ilişkin bilgi kaynakları arasında %44,8 oranında ders kitaplarını, %30,1 oranında ise interneti belirtmiştir. Aşı hakkında bilgi kaynağı olarak ise %33,8'i ders kitaplarını göstermiştir.

Özdemir ve arkadaşları (2021), öğrencilerin HPV konusundaki bilgi düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Varer Akpınar ve Alanya Tosun'un (2023) çalışmasında, öğrencilerin %44'ü HPV'yi, %51'i ise HPV tarama testlerini veya aşılarını hiç duymadığını ifade etmiştir.

Torlak'a (2023) göre, öğrencilerin yaklaşık yarısı HPV'nin bulaş yolları konusunda yanlış bilgiye sahiptir. Cinsiyete göre bilgi düzeyinde ise kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere kıyasla HPV hakkında daha yüksek bilgi düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin %74,3'ünün (n=596) Pap smear testi hakkında bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir.

Cindoruk (2023), tıp fakültesi öğrencilerinin büyük bir kısmının HPV'yi (%84,5), HPV testini (%73,2) ve HPV aşısını (%76,1) duyduğunu aktarmaktadır. Ancak erkek öğrencilerin, HPV ve HPV aşısı konusundaki bilgi düzeyleri daha düşüktür. HPV, HPV testi ve aşısı hakkında bilgi sahibi olma oranları, kız öğrencilerde istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir.

Çelik ve İncesoy Özdemir'e (2021) göre, iyi sosyoekonomik düzeye sahip ebeveynlerin dahi HPV enfeksiyonu ve aşısı hakkında farkındalık düzeyleri düşüktür. Tursun ve arkadaşları (2022) da ebeveynlerin büyük çoğunluğunun HPV aşıları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Kılıçaslan ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında, kadın ebeveynlerin %78,4'ünün HPV aşısı hakkında bilgi sahibi olmadığı; yalnızca %22'sinin aşıya dair farkındalık sahibi olduğu ortaya konmuştur.

Güler'e (2023) göre, kadınların HPV konusundaki bilgi düzeyi genellikle düşük-orta seviyededir. Bilgi düzeyindeki artışa rağmen, aşılama oranı düşük kalmıştır. Genç, eğitim düzeyi yüksek, gelir durumu iyi algılanan, evli olmayan ve çocuğu olmayan bireylerin HPV bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Türker ve Çatak'a (2022) göre, kadınlar HPV açısından riskli grupta yer almaktadır. Bu riski artıran faktörler arasında HPV aşısı hakkında bilgi eksikliği, genç yaş, düşük gelir düzeyi ve yetersiz eğitim seviyesi bulunmaktadır. Altun'un (2023) çalışması da yetişkin kadınların Pap smear testi, HPV ve HPV aşısı hakkında düşük bilgi düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Berk'in (2022) araştırmasına göre, ebeveynlerin %37,7'si HPV ve HPV aşısına ilişkin bilgileri internet aracılığıyla edinmiştir.

Yalçın Gürsoy ve Sağtaş'a (2023) göre, öğrencilerin yalnızca %4,9'u HPV'ye karşı aşılandıklarını belirtmiş; %49,5'i ise aşının ne zaman yapılması gerektiğini bilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca medeni durum, cinsel yönelim, kronik hastalık öyküsü, ailede rahim ağzı kanseri geçmişi ve HPV'yi duymuş olmak, HPV aşılama konusunda önemli belirleyici faktörler olarak saptanmıştır.

Yurtçu ve arkadaşları (2022) ile Ergün (2023), kadınların rahim ağzı kanseri ve HPV enfeksiyonuna ilişkin bilgi ve tutumlarının yetersizliğinin, HPV aşısı konusundaki bilgi düzeylerini de olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

3.2. Aşılamaya Uygulamalarına Yönelik Tutumlar

Yılmaz ve arkadaşlarının (2021) araştırmasına göre, bireylerin %87'si hekim önerdiği takdirde HPV aşısını yaptırabileceğini, %68'i ise aşıya serbestçe erişilebiliyorsa aşığı alabileceğini belirtmiştir.

Alper Yıldız'a (2021) göre, HPV aşısı olmayan katılımcıların %31,7'si aşının varlığından haberdar olmadığını, %27,2'si aşının ücretli olmasını, %24,8'i ise duymasına rağmen yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, HPV aşısı yaptırmayı düşünme konusunda katılımcıların %48,4'ü kararsız olduklarını belirtmiştir. Aşı olan bireyler arasında ise %27,7'si eğitimi, %25'i ebeveyn önerisini, %19,4'ü hekim önerisini, %11,1'i kendi araştırmasını ve %11,1'i arkadaşının önerisini gerekçe göstermiştir (Alper Yıldız, 2021).

Torlak'a (2023) göre, öğrencilerin %74,8'i HPV aşısını duymuştur ve %42,1'i bu bilgiyi internet aracılığıyla edinmiştir. 802 öğrenciden 675'i bu aşığı yaptırmamıştır. Bu durumun nedenleri arasında %75,7'si belirli bir nedeninin olmadığını, %15,6'sı aşının pahalı olduğunu, %7,7'si ise kendisi için risk teşkil etmediğini belirtmiştir. Eğer yaptıracak olsalar, %39,9'u hekim önerisi, %38,8'i risk algısı ve %21,3'ü aşının ücretsiz olması durumunu gerekçe göstermiştir.

Çelik ve İncesoy Özdemir'e (2021) göre, ebeveynlerin %6,5'i aşının pahalı olduğunu, %6,3'ü ise ulusal bağışıklama programına dahil olmamasını aşı yaptırmama gerekçesi olarak göstermiştir. Ayrıca, bu ebeveynlerin %1,9'u HPV aşısını gereksiz bulmakta, %1,6'sı aşının zararlı olduğunu düşünmekte ve %1,1'i (n=11) aşının dini değerlerle çeliştiğini ifade etmektedir. Berk'in (2022) araştırmasına göre ise ebeveynlerin %97,9'u (n=394) kendilerine HPV aşısı yaptırmamıştır.

Kılıçaslan ve arkadaşlarına (2021) göre, annelerin %32,8'i HPV aşısına istekli olduğunu belirtmiş; ancak aşının yan etkilerine yönelik bilgi eksikliği ve endişeler taşıdıkları tespit edilmiştir.

Tursun (2022), aşının devlet tarafından karşılanmamasının, aşıya yönelik kabulü azalttığını belirtmiştir. Benzer şekilde, Güler (2023) de HPV aşılanma oranlarının düşüklüğünü, aşının ulusal bağışıklama programında yer almamasına ve yüksek maliyetine bağlamıştır. Ayrıca, Mete ve arkadaşları (2023), 401 kadından yalnızca %3,2'sinin HPV aşısı yaptırdığını; bunun temel nedenlerinin aşının farkında olunmaması ve yüksek maliyeti olduğunu bildirmiştir. Yurtçu ve arkadaşları (2022) ise aşıya erişimdeki etkinlik ve maliyet konusundaki bilgi eksikliğinin, aşı yaptırmama ile sonuçlandığını ifade etmiştir.

Son olarak, Altun'un (2023) araştırmasında katılımcıların yalnızca %6,2'sinin HPV aşısı yaptırdığı belirlenmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça Pap smear testini duyma ve aşı yaptırmama oranlarının da arttığı görülmüştür. Ayrıca, gelirin giderinden fazla olması durumunda aşı yaptırmama oranının yükseldiği ve Pap smear testi yaptırmama ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

4. TARTIŞMA

Bulgular; genel olarak bireylerin HPV enfeksiyonu, aşısı ve tarama yöntemlerine ilişkin farkındalık ve bilgi düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca bireylerin HPV

aşılama uygulamalarına yönelik tutumlarının ise kararsızlık ve güvensizlik içerdiği tespit edilmiştir.

Genel olarak, üniversite öğrencilerinin HPV'ye dair farkındalık ve bilgi düzeyinin genellikle düşük olduğu, tutumlarının ise kararsızlık ve güvensizlik içerdiği tespit edilmiştir. Ayrıca aşılama uygulamalarına yönelik olumlu tutumun bilgi düzeyiyle doğru orantılı olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular literatürdeki diğer çalışmalarla da örtüşmektedir. Nitekim Alsancak ve diğerlerinin (2024) yaptığı araştırmaya göre, üniversite öğrencilerinin %56,7'si HPV hakkında ya hiç bilgi sahibi değil ya da çok az bilgiye sahiptir. Öğrencilerin %84,7'si HPV aşısının varlığından haberdar ancak sadece %9,5'i bu aşığı yaptırdığını belirtmiştir. Benzer şekilde başka bir çalışmada, öğrencilerin yalnızca %16,8'inin HPV'yi duyduğu ve %1,5'inin aşılandığı bildirilmiştir (Çınar vd., 2019). Öte yandan eğitim müdahalelerinin etkili olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Bir müdahale çalışmasında, eğitim öncesinde HPV enfeksiyonu ve aşılama ile ilgili bilgi düzeyi ortalama 5,5 iken, eğitim müdahalesi sonrasında bu düzeyin 9,3'e yükseldiği saptanmıştır. Tüm bu bulgular, üniversite öğrencileri arasında bilgi düzeyinin artırılmasına yönelik hedeflenmiş eğitim programlarının geliştirilmesinin gerekliliğini güçlü şekilde ortaya koymuştur (Daşkan vd., 2022).

Ebeveynlerle yapılan çalışmalarda ise HPV farkındalığının ve bilgi düzeyinin genel olarak düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle ebeveynlerin HPV ve HPV aşısı hakkında yeterli farkındalığa ve bilgiye sahip olmaması, hem kendi sağlık davranışlarını hem de çocuklarının aşılanma kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir. HPV aşısına yönelik tutumlarda, aşının maliyeti, ulusal bağışıklama programında yer almaması, dini değerlerle çelişki algısı ve yan etkilerle ilgili endişeler aşı yaptırmada tereddütlere yol açtığı saptanmıştır. Atlı ve Göl (2022) tarafından yapılan çalışmada, İç Anadolu Bölgesi'nde aile sağlığı merkezlerine başvuran 150 ebeveynin %73,3'ünün HPV aşısı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı ve yalnızca %9,3'ünün kız çocuklarına HPV aşısı yaptırdığı vurgulanmıştır (Atlı ve Göl, 2022). Ebeveynlerin HPV aşısı hakkındaki bilgi eksiklikleri, aşılama oranlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan bir diğer çalışmada, 9–18 yaş arası çocukların ebeveynlerinin yalnızca %26,9'unun HPV enfeksiyonu hakkında bilgi sahibi olduğu ve %20,7'sinin HPV aşısını duyduğu belirtilmiştir. Bu düşük bilgi düzeyi, ebeveynlerin aşıya yönelik tutumlarını da etkilemektedir. Çalışmaya katılan ebeveynlerin %55,4'ü, aşının güvenliği ve gerekliliği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca ebeveynlerin %30,3'ü aşının maliyetinin yüksek olduğunu, %8,9'u ise aşının gereksiz olduğunu düşündüğü belirtilmiştir (Çelik, 2018). Benzer bir şekilde Altınel Açoğlu ve diğerleri (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, 9-18 yaş arası kız çocuğuna sahip 203 ebeveynin %70'inin HPV aşısını duymadığı ve %67'sinin rahim ağzı kanserinin önlenabilir bir hastalık olduğunu bilmediği tespit edilmiştir. Bilgilendirme sonrasında, ebeveynlerin %62'si kızlarına HPV aşısı yaptırmayı kabul etmiştir. Ancak aşının fiyatı ve doz sayısı hakkında bilgilendirme sonrası ebeveynlerin %24'ü devlet tarafından ücretsiz karşılanırsa dahi yaptırmayacağını belirtmiştir. Aşı hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, araştırmada en önemli neden olarak ortaya çıkmıştır (Altınel Açoğlu vd., 2019).

Kadın katılımcılarla yapılan çalışmalar, HPV ile HPV aşısına yönelik farkındalık ve bilgi düzeyinin genellikle düşük olduğunu göstermiştir. Bu durumun aşılama uygulamalarına yönelik tutumları olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Bu bağlamda kadınlar, HPV enfeksiyonu açısından yüksek risk taşıyan gruplardan biri olmasına rağmen farkındalık ve bilgi düzeyleri ile aşılama oranlarının yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca aşılama davranışlarına yönelik tutumlar incelendiğinde aşının maliyeti, bilgi eksikliği, erişim zorlukları, düşük gelir, eğitim seviyesi ve yaş gibi engelleyici faktörlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Tonbuloğlu Altın

ve diğerlerinin (2024) gerçekleştirdiği araştırmada, 18 ve 45 yaş arası kadınların büyük bir çoğunluğunun HPV enfeksiyonu ve HPV aşısı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı belirtilmiştir. Aşılamada ise maliyet, bilgi eksikliği ve erişim sorunlarının önemli engeller olarak ortaya çıktığı bildirilmiştir (Tonbuloğlu Altınır vd., 2024). Benzer şekilde, Demir (2024) tarafından yapılan çalışmada ise kadınların HPV enfeksiyonu ve HPV aşısına dair farkındalıklarının düşük seviyede olduğu bulunmuştur. Bu durumun aşılama oranlarını sınırladığı görülmüştür. Ayrıca aşılamaya yönelik olumsuz tutumların aşının yüksek maliyeti, yeterli bilgiye ulaşamama, sağlık hizmetlerine erişim zorlukları, düşük sosyoekonomik durum, eğitim seviyesi ve yaş gibi çeşitli sosyodemografik faktörlerden etkilendiği gözlemlenmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, Türkiye’de 2019–2024 yılları arasında HPV enfeksiyonu ve HPV aşısına yönelik bilgi, tutum ve davranışları inceleyen çalışmaları değerlendirmiştir. Derlemede yer alan bulgular, bu alandaki genel eğilimleri ortaya koymaktadır. Çalışmalar, üniversite öğrencileri, genç ve yetişkin yaş grubundaki kadınlar ile ebeveynler olmak üzere toplumun farklı kesimlerini kapsamaktadır.

Elde edilen bulgular, Türkiye’de HPV’ye ilişkin genel farkındalık ve bilgi düzeyinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Çoğu çalışmada katılımcıların büyük bir kısmı HPV’yi, bulaş yollarını, test/tarama yöntemlerini ve aşıyı ya hiç duymamış ya da konuyla ilgili temel bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiştir. Özellikle internet ve sosyal medya gibi kaynaklardan edinilen bilgilerin yüzeysel olduğu, sağlık profesyonelleri ve akademik kaynaklardan bilgi alma oranlarının ise oldukça düşük seviyelerde kaldığı görülmüştür. Cinsiyet temelli karşılaştırmalarda, kadınların bilgi düzeylerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu ancak bu bilgi düzeyinin aşı yaptırma davranışına dönüşme oranının yine de sınırlı kaldığı belirlenmiştir. HPV ile ilgili bilgi düzeyinde sağlık öğrencilerinde bile önemli eksikliklerin olması, eğitimin kapsamı ve kalitesinin sorgulanması gerektiğine işaret etmektedir.

Aşılanma tutumları açısından ise bireylerin büyük çoğunluğunun HPV aşısına olumlu yaklaştığı ancak aşılama oranlarının son derece düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu çelişkinin nedenleri arasında en belirgin olanlar; aşının yüksek maliyeti, ulusal bağışıklama programında yer almaması, yeterli bilgiye sahip olunmaması ve sağlık profesyonellerinden öneri alınmaması olarak öne çıkmaktadır. Ebeveynlerde ise aşının yan etkilerine dair endişeler, dini ya da kültürel çekinceler ve aşının gerekliliğine duyulan kuşku, aşı karşıtı veya kararsız tutumları destekleyen temel faktörlerdir. Aşı olan bireylerin gerekçeleri arasında hekim önerisi, eğitim düzeyi, sağlık okuryazarlığı ve ekonomik durum belirleyici olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca gelir düzeyi ve eğitim seviyesi arttıkça HPV farkındalığı, tarama testlerine katılım ve aşılama oranlarının da yükseldiği saptanmıştır.

Türkiye’de HPV’ye ilişkin bilgi, tutum ve davranışlar açısından önemli boşluklar bulunduğu saptanmıştır. Bilgilendirme kampanyalarının yetersizliği, HPV aşısının hâlâ ulusal bağışıklama programına dâhil edilmemiş olması ve aşının yüksek maliyeti, bu süreci daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu durum, doğrudan rahim ağzı kanseri gibi önlenabilir hastalıkların kontrolünü zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla bireysel bilgi eksikliğinin ötesinde yapısal ve politik engellerle şekillenen çok boyutlu bir halk sağlığı sorunu ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar kapsamında geliştirilen önerilerin HPV farkındalığını artırma ve aşılama oranlarını yükseltme açısından faydalı olacağı öngörülmektedir. Öncelikle HPV hakkında toplum genelinde farkındalığın artırılması amacıyla ulusal düzeyde yaygın ve sürdürülebilir halk sağlığı kampanyaları yürütülmelidir. Bu kampanyalar HPV’nin bulaşma

yolları, kansere neden olabilme potansiyeli ve aşıyla korunmanın etkileri konusunda net, anlaşılır ve bilimsel temelli bilgiler içermelidir. Özellikle üniversite ve lise çağındaki genç bireyler hedef alınarak, eğitimin erken yaşlarda verilmesi sağlanmalıdır.

Ebeveynlere yönelik farkındalık çalışmaları da bu süreçte kritik önemdedir. Bilhassa çocuklarının aşılınması konusunda karar verici konumda olan ebeveynlerin bilgi eksikliği ve toplumsal önyargılarla mücadele edebilmeleri için aile sağlığı merkezleri ve okullar gibi doğrudan temas noktalarında bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu süreçte sağlık çalışanlarının aktif rol alması sağlanmalıdır. Ayrıca, HPV aşısının sadece kız çocukları değil, erkek çocukları için de önerildiği konusunda toplumsal bilgilendirmenin yapılması, toplumsal cinsiyet temelli önyargıların azalmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Kadınlar özelinde yapılacak farkındalık çalışmaları, özellikle düşük gelirli ve düşük eğitim düzeyine sahip kadınlara ulaşacak şekilde planlanmalıdır. HPV enfeksiyonu ve aşısının, rahim ağzı kanseri gibi ölümcül hastalıklardan korunmadaki etkisinin vurgulanması, aşının cinsel içerikli bir konu olmaktan çıkarılarak sağlık hakkı çerçevesinde ele alınması önemlidir. Bu noktada kadın sağlığına yönelik çalışan sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin destekleyici rol oynaması sağlanmalıdır.

HPV enfeksiyonunun önlenmesinde sağlık profesyonelleri kilit bir rol oynamaktadır. Başta aile hekimleri, kadın doğum uzmanları, ebeler ve hemşireler olmak üzere birinci basamak sağlık çalışanlarına yönelik sürekli ve güncel eğitim programlarının planlanması bu nedenle önem taşımaktadır. Hizmet içi eğitimlerin hedef odaklı ve yaş grubu gibi belirleyici değişkenler gözetilerek tasarlanması, hem bilgi eksikliklerini gidermeye hem de toplumda doğru bilgilendirme süreçlerini güçlendirmeye katkı sağlayacaktır. Bu yaklaşım, sağlık profesyonellerinin bilgiye dayalı yönlendirme becerilerini artırarak aşılama oranlarını dolaylı olarak olumlu yönde etkileyebilir.

Son olarak, HPV aşısının kamuoyunda taşıdığı cinsel içerikli imajın dönüştürülmesi adına iletişim stratejileri geliştirilmelidir. Aşıya yönelik ahlaki kaygılar, bilimsel temelli bilgilendirme yoluyla bertaraf edilerek medya organları, sağlık kampanyalarında toplumu eğitici ve doğru yönlendirici bir araç olarak kullanılmalıdır. Sosyal medyanın etkin kullanımı, özellikle genç nüfusa ulaşmak açısından önemli bir potansiyele sahiptir ve bu platformlarda devlet destekli bilinçlendirme kampanyalarının yer alması teşvik edilmelidir.

YAZARLARIN BEYANLARI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

6. KAYNAKÇA

Alper Yıldız, B. (2021). Üniversite öğrencilerinin human papillomavirus (HPV) ve HPV aşısı hakkındaki bilgi düzeyleri ve tutumları [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Alsancak, A., Yazıcı, B. B., Sakar, H. H., Bala, N. B., Uçar, S., & Bakar, C. (2024). Üniversite öğrencilerinin Human Papilloma Virus (HPV) ve HPV aşısı hakkındaki tutumları ve bilgi düzeyleri. Halk Sağlığı Araştırma ve Uygulamaları Dergisi, 2(1), 30–43.

- Altinel Açoğlu, E., Oğuz, M. M., & Şenel, S. (2019). Ebeveynlerin HPV aşısı hakkındaki bilgi düzeyleri ve yaklaşımları. *Turkish Journal of Pediatric Disease*.
- Altun, H. (2023). Hatay ili birinci basamağa başvuran 18-70 yaş arası kadınların serviks kanseri ve HPV aşısı hakkında bilgi, tutum ve davranışları [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Atlı, E., & Göl, İ. (2022). Ebeveynlerin Human Papilloma Virüs aşısına yönelik tutum ve inançlarının değerlendirilmesi. *Izmir Democracy University Health Sciences Journal*, 5(1), 270-284.
- Berk, O. S. (2022). 0-18 yaş grubu kız çocuk sahibi ebeveynlerin HPV ve HPV aşısı hakkındaki bilgi, tutum, düşüncelerinin ve aşılama durumlarının incelenmesi [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Bora Başara, B., Aygün, A., Özdemir, T. A. vd. (2025). Sağlık istatistikleri yılı 2023. Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Böyük, M., & Çıtak Bilgin, N. (2023). HPV enfeksiyonuna güncel bir bakış: Nedenleri, etkileri ve korunma. *Abant Sağlık Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi*, 3(1), 40-47.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2025). HPV vaccination recommendations. <https://www.cdc.gov/vaccines/vpd/hpv/hcp/recommendations.html> Erişim tarihi: 01.05.2025
- Cindoruk, D. (2023). Karabük Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin HPV hakkında bilgi düzeyi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Sağlık Bakanlığı.
- Çelik, P. (2018). HPV aşısı hakkında ailelerin bilgi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Çelik, P. & İncesoy Özdemir, S. (2021). 9-18 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin HPV enfeksiyonu ve aşısı hakkında farkındalık, bilgi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Journal of Pediatric Infection*, 15(2), 84-90.
- Çınar, İ. Ö., Özkan, S., Aslan, G. K., Alataş, E. (2019). Knowledge and behavior of university students toward human papillomavirus and vaccination. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*, 6(3), 300-307.
- Dal, Ö., Gafarlı, L., Karagöz, M. İ., Çakır Güngör, A. N. (2024). HPV (insan papillomavirus) aşısına güncel yaklaşımlar. *Çukurova Tıp Öğrenci Dergisi*, 4(1), 18-23.
- Daşikan, Z., Ünsal Atan, Şenay, Erdoğan, M., Kırathı, D., Yeygel, Çiler & Elmas, S. (2023). Effect of an educational intervention on knowledge of human papillomavirus infection among university students in Turkey: A quasi-experimental study. *Health & Research Journal*, 9(3), 131-142.
- Demir, R. (2024). Kadınların Human Papilloma Virüs enfeksiyonu ve aşısı hakkındaki farkındalıkları ile servikal kanserin erken tanısına yönelik tutumları. *Etkili Hemşirelik Dergisi*, 17(4), 603-621.
- Ergün S. (2023). The Effect of university students' levels of knowledge about HPV infection and the HPV vaccine on their health beliefs: Health sciences students. *Vaccines*, 11(6), 1126.

- Güler, B. (2023). Yetişkin kadınların insan papilloma virüsü (HPV), HPV aşısı ve tarama testi hakkında bilgi, tutum ve uygulamaları [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kılıçaslan, Ö., Aslantaş, M., Engin, M. M. N., Timur, F. & Kocabay, K. (2021). The level of knowledge about human papillomavirus infection and vaccination among mothers of children aged 11-18 years of age. *European Archives of Medical Research*, 38(2), 125-131.
- Kmet, L. M., Lee, R. C., & Cook, L. S. (2004). Standard quality assessment criteria for evaluating primary research papers from a variety of fields. HTA Initiative #13. Alberta Heritage Foundation for Medical Research.
- Koç, Ö., Baltacı, N. & Doğan Yükseköl, Ö. (2023). Kadınların serviks kanseri taraması inançlarının hpv aşısına yönelik inançları ile ilişkisi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 17(1), 31-41.
- Malagón, T., Franco, E. L., Tejada, R. et al. (2024). Epidemiology of HPV-associated cancers past, present and future: Towards prevention and elimination. *Nature Reviews Clinical Oncology*, 21, 522–538.
- Mercuri, M., Hackett, K., Barnabas, R. V. et al. (2024). Evaluation of a single-dose HPV vaccine strategy for promoting vaccine, health, and gender equity. *The Lancet Infectious Diseases*, 24(10), e654-e658.
- Mete, B., Utuk, F. A., Demirhindi, H. vd., (2023). Human papillomavirus vaccine administration among women in the Eastern Mediterranean region of Turkey: Prevalence and barriers. *European Review for Medical and Pharmacological Sciences*, 27, 3526-3533.
- Orhan, M., Kaya, M. V. & Sayar, B. (2023). Alcohol use among students in Turkey: A systematic review study. *Turkish Journal of Public Health*, 21(1), 127-143.
- Özdemir, K., Şahin, S. & Ünsal, A. (2021). Üniversitede öğrenim gören kız öğrencilerin HPV bilgi düzeyinin incelenmesi (Sakarya, Türkiye). *Andrology Bulletin*, 23, 97-104.
- Özdemir, S., Akkaya, R. & Karaşahin, K.E. (2020). Analysis of community-based studies related with knowledge, awareness, attitude, and behaviors towards HPV and HPV vaccine published in Turkey: A systematic review. *Journal of the Turkish-German Gynecological Association*, 21(2), 111-123.
- Öztürk, Y. & Gürsoy, E. (2020). Kadınların pap smear tarama testini yaptırmalarının önündeki engeller. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(1), 61-68.
- Sağlık Bakanlığı. (2021). Türkiye kanser kontrol programı. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kanser-db/Dokumanlar/Raporlar/17.Agustos_2021_Kanser_Kontrol_Programi_versiyon-1.pdf
- Sağlık Bakanlığı. (2024). Türkiye sağlık okuryazarlığı düzeyi ve ilişkili faktörleri araştırması raporu yayımlandı. <https://sggm.saglik.gov.tr/TR-107279/turkiye-saglik-okuryazarligi-duzeyi-ve-iliskili-faktorleri-arastirmasi-raporu-yayimlandi.html>
- Sağlık Bakanlığı. (2025a). Kanser taramaları. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/kanser-taramalari.html>

- Sağlık Bakanlığı. (2025b). HPV aşısı müjdesi. https://x.com/saglikbakanligi/status/1933257947733266509?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Etweet adresinden 13 Haziran 2025 tarihinde alınmıştır.
- Sekaran, U. & Bougie, R. (2016). Research methods for business: A skill building approach: John Wiley & Sons.
- Şerifoğlu, C. (2020). Karabük üniversitesi öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HPV ve HPV aşısı hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarının araştırılması [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Taşar, S., Bal Yüksel, E., Sağcan, D. et al. (2021). Pediatristlerin human papilloma virüs aşısı hakkındaki bilgi ve tutumları. Forbes Journal of Medical Sciences, 2(1), 19-24.
- Tonbuloğlu Altınar, Ö., Medeni, V., & Baran Aksakal, F. N., (2024). ASM'lere başvuran 18-45 yaş arası kadınların hpv ve aşısına dair bilgi, tutum, inanç ve davranışları. 8. Uluslararası 26. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi (pp.610-611).
- Torlak, A. (2023). Üniversite öğrencilerinin HPV ve HPV aşısına yönelik bilgi düzeylerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi.
- Tursun, S., Yücel, H. & Altınel Açoğlu, E. (2022). Parent's attitude and knowledge on HPV vaccination: A descriptive study. Turkish Bulletin of Hygiene and Experimental Biology, 79(3), 409-418.
- Türker, Ü. A. & Çatak, B. (2022). Are women aware of the vaccine against human papillomavirus? A hospital-focused cross-sectional study. Medical Journal of Süleyman Demirel University, 29(2), 249-254.
- Varer Akpınar, C. & Alanya Tosun, S. (2023). Knowledge and perceptions regarding Human Papillomavirus (HPV) and willingness to receive HPV vaccination among university students in a north-eastern city in Turkey. BMC women's health, 23(1), 299.
- World Health Organization. (2025a). Human Papillomavirus and cancer. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/human-papilloma-virus-and-cancer> adresinden 1 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.
- World Health Organization. (2025b). Cervical cancer elimination initiative. <https://www.who.int/initiatives/cervical-cancer-elimination-initiative> adresinden 1 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.
- Yalçın Gürsoy, M. & Sağtaş, F. (2023). Human Papillomavirus vaccination in male university students in Turkey: coverage rate, barriers, and associated factors. Journal of prevention, 44(2), 181-191.
- Yılmaz, T., Dinç Kaya, H., Günaydın, S. & Günay, Ü. (2021). The level of knowledge about human papillomavirus and attitude towards vaccination among young women in Turkey. Cyprus Journal of Medical Sciences, 6(1), 14-21.
- Yurtçu, E., Doğan, R. A., Karaaslan, B. & Mutlu, S. (2022). Relationship between awareness of cervical cancer and HPV infection and attitudes towards HPV vaccine among women aged 15-49 years: a cross-sectional study. Sao Paulo medical journal, 140(3), 349-355.